

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

ĐÀO HỒNG ANH

ĐẶC ĐIỂM TIỂU THUYẾT CỦA NGUYỄN HỮU TIẾN

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam
Mã số: 602 22 01 21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. NGUYỄN ĐỨC HẠNH

Thái Nguyên, năm 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là hoàn toàn trung thực chưa từng được công bố trong một công trình khoa học nào khác.

Thái Nguyên, ngày 29 tháng 9 năm 2016

Tác giả luận văn

Đào Hồng Anh

Xác nhận

của trưởng khoa chuyên môn

Xác nhận

của người hướng dẫn khoa học

PGS. TS Nguyễn Đức Hạnh

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Văn – Xã hội trường Đại học Khoa học – Đại học Thái Nguyên, cùng toàn thể các thầy cô giáo đã tham gia giảng dạy và hướng dẫn nghiên cứu khoa học cho tập thể lớp Cao học K8C - Văn học Việt Nam đã tạo điều kiện để tôi có cơ hội học tập và nghiên cứu khoa học.

Xin được bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới PGS.TS Nguyễn Đức Hạnh - người thầy rất nghiêm khắc, tận tình trong công việc đã truyền thụ cho tôi nhiều kiến thức quý báu cũng như kinh nghiệm nghiên cứu khoa học trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu đề tài.

Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn tới gia đình, đồng nghiệp và bạn bè đã luôn động viên, khuyến khích và tạo điều kiện cho tôi trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu và thực hiện luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 29 tháng 9 năm 2016

Tác giả luận văn

Đào Hồng Anh

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	4
5. Phương pháp nghiên cứu.....	4
6. Đóng góp của luận văn.....	5
7. Cấu trúc của luận văn.....	5
Chương 1: TIỂU THUYẾT CỦA NGUYỄN HỮU TIẾN TRONG VĂN HỌC TỈNH CAO BẰNG	6
1.1. Đặc điểm về tự nhiên – xã hội tỉnh Cao Bằng	6
1.2. Khái lược về văn hoá tỉnh Cao Bằng	9
1.2.1. Khái niệm văn hoá	9
1.2.2. Khái niệm bản sắc văn hoá	12
1.3. Văn hoá và bản sắc văn hoá của tỉnh Cao Bằng	14
1.4. Văn học địa phương tỉnh Cao Bằng	18
1.4.1. Diện mạo, đội ngũ, tác giả, tác phẩm.....	18
1.4.2. Thành tựu và hạn chế	20
1.5. Vị trí tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến trong văn xuôi tỉnh Cao Bằng ...	26
1.5.1. Tiểu sử và quá trình sáng tác	26
1.5.2. Đặc điểm sáng tác của Nguyễn Hữu Tiến	27
1.5.3. Tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến trong văn xuôi tỉnh Cao Bằng	30
Chương 2: ĐẶC ĐIỂM NỘI DUNG CỦA TIỂU THUYẾT NGUYỄN HỮU TIẾN	35
2.1. Đề tài và chủ đề của tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến	35

2.2. Cảm hứng nghệ thuật trong tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến.....	38
2.2.1. Cảm hứng lịch sử dân tộc.....	38
2.2.2. Cảm hứng thế sự, đời tư.....	41
2.3. Bản sắc văn hóa Tày trong tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến.....	46
2.3.1. Văn hóa lễ hội	46
2.3.2. Văn hoá nhà sàn, văn hoá chợ.....	48
2.3.3. Văn hóa tang ma và đám cưới thể hiện vẻ đẹp nghĩa tình của con người miền núi	51
Chương 3: ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT TỰ SỰ CỦA TIỂU THUYẾT NGUYỄN HỮU TIẾN.....	58
3.1. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện trong tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến .	58
3.1.1. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện truyền thống theo thời gian tuyến tính	58
3.1.2. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện với một số dấu hiệu hiện đại	63
3.2. Các kiểu nhân vật trung tâm trong tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến.....	68
3.2.1. Kiểu nhân vật thánh thiện	68
3.2.2. Kiểu nhân vật bi kịch	72
3.2.3. Kiểu nhân vật tha hóa.....	74
3.3. Nghệ thuật xây dựng nhân vật trong tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến....	76
3.3.1. Xây dựng nhân vật thiên về miêu tả ngoại hình, hành động và ngôn ngữ .	76
3.3.2. Đời sống nội tâm của nhân vật chủ yếu được khắc họa bằng lời nửa trực tiếp.....	79
3.4. Giọng điệu và ngôn ngữ nghệ thuật trong tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến .	82
3.4.1. Giọng điệu nghệ thuật.....	82
3.4.2. Ngôn ngữ nghệ thuật tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến.....	89
KẾT LUẬN	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO	98

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1. Văn học Việt Nam hiện đại nói chung, văn học địa phương các tỉnh miền núi phía Bắc nói riêng là một bộ phận quan trọng cấu thành nên nền văn học Việt Nam hiện đại. Những cây bút xuất sắc của văn học địa phương thuộc các tỉnh miền núi phía Bắc không chỉ góp phần tạo nên diện mạo riêng cho Văn học địa phương mình, mà còn đóng góp to lớn vào thành tựu chung của nền văn học nước nhà. Quá trình nghiên cứu, phê bình về mảng văn học địa phương nói riêng, về bộ phận văn học thiểu số Việt Nam nói chung tuy đã được tiến hành từ lâu nhưng còn nhiều bất cập và chưa tương ứng với tầm vóc, giá trị cùng những đóng góp của đối tượng nghiên cứu này.

Bởi vậy, chúng tôi thực hiện đề tài đặc điểm tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến với mong muốn đóng góp một phần nhỏ bé để bổ sung vào “khoảng trống” trong công tác nghiên cứu phê bình văn học về văn học địa phương nói riêng, về bộ phận văn học thiểu số Việt Nam nói chung.

2. Nguyễn Hữu Tiến là một cây bút văn xuôi xuất sắc của văn học địa phương tỉnh Cao Bằng, đồng thời ông còn là một gương mặt có những đóng góp vào thành tựu chung của văn xuôi các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại. Nhưng hầu như chưa có một công trình nghiên cứu nào tìm hiểu về sáng tác của nhà văn này. Trong khi đó công tác giảng dạy và học tập phần văn học địa phương của tỉnh Cao Bằng hiện còn rất lúng túng vì thiếu tài liệu, sách hướng dẫn giảng dạy phần văn học địa phương trong toàn tỉnh.

Thực hiện đề tài này nếu thành công, chúng tôi hi vọng sẽ đóng góp thêm một tài liệu tham khảo bổ ích trong công tác dạy và học phần văn học địa phương cho tất cả các trường trung học cơ sở tại tỉnh Cao Bằng.

3. Tại trường Đại học sư phạm – Đại học Thái Nguyên, học phần Văn học thiểu số Việt Nam hiện đại đã được giảng dạy trong ngành ngữ

văn, nghiên cứu về tiểu thuyết của nhà văn người Tày Nguyễn Hữu Tiến, chúng tôi mong muốn đóng góp thêm một tư liệu tham khảo cho những ai yêu thích, quan tâm, muốn tìm hiểu bộ phận văn xuôi dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

2. Lịch sử vấn đề

Nguyễn Hữu Tiến là cây bút văn xuôi, tham gia hoạt động trong hội Văn học nghệ thuật tỉnh Cao Bằng với trên 30 năm cầm bút. Ông viết nhiều, viết sung sức với các thể loại khác nhau từ thơ đến truyện ngắn, tiểu thuyết, phê bình văn học... và đạt được những giải thưởng khác nhau. Tuy có nhiều đóng góp với văn học địa phương Cao Bằng nói riêng, với văn học các dân tộc thiểu số nói chung nhưng hiện nay các công trình nghiên cứu, các đề tài luận án, luận văn viết về ông và những sáng tác chưa có.

Viết về Nguyễn Hữu Tiến, phần lớn là các bài viết rời lẻ mang tính chất giới thiệu và phê bình về những sáng tác cụ thể, tập trung chủ yếu là các bài viết về truyện ngắn, về thơ của Nguyễn Hữu Tiến trong những năm gần đây. Đó là các bài viết của các tác giả đăng trên các báo như baocaobang.vn: Phan Đức Lộc với *Lãng động “Những cây rom ở Ngọc Khê” của Hữu Tiến*, (Ngày 11/12/2013); Phương Mai với *Sắc màu cuộc sống trong “Mưa nắng mình em” của Hữu Tiến* (Ngày 26/10/2014), Thuý Hằng: *Nhà văn Hữu Tiến – Giữ bền tình yêu với cội nguồn văn hoá Tày* (Ngày 19/02/2015), Bé Phương Mai: *Cùng đọc “Ghi chép dọc đường” của nhà văn Hữu Tiến* (Ngày 14/5/2016). Những bài viết này bên cạnh việc giới thiệu tác phẩm truyện ngắn, thơ của Nguyễn Hữu Tiến cũng đã chú ý phân tích và phê bình nhưng mới chỉ đi sâu vào phân tích nội dung của tác phẩm mà tác giả muốn giới thiệu. Cũng đã có một vài bài viết nhận định về đặc điểm thơ văn Nguyễn Hữu Tiến như tác giả Thuý Hằng, Phan Đức Lộc... Ở những bài viết này, người viết chỉ ra những yếu tố tiêu biểu, nổi trội trong các sáng tác của nhà văn, đó là sự thể hiện hết

sức sinh động những nét bản sắc văn hoá đặc trưng của dân tộc Tày nói riêng và của các dân tộc thiểu số miền núi miền Bắc nói chung trong từng tác phẩm.

“Dòng đời” và “Hữu hạn” là hai tiểu thuyết tiêu biểu của Nguyễn Hữu Tiến. “Hữu hạn” cũng là tiểu thuyết đoạt giải ba tại Lễ tổng kết Cuộc thi viết về đề tài công nhân và công đoàn giai đoạn 2010 - 2014 do Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam phối hợp với Hội Nhà văn Việt Nam tổ chức tháng 9/2014, tại Hà Nội. Nhận định về tiểu thuyết này, đã có hai bài viết phê bình của các tác giả Thuý Hằng và Đoàn Ngọc Minh. Tác giả Thuý Hằng giới thiệu về tác giả Hữu Tiến với những đặc sắc về nội dung tác phẩm gắn với yếu tố văn hoá Tày thể hiện ở ngôn ngữ tác phẩm. Đoàn Ngọc Minh cũng có cùng quan điểm về đặc điểm này trong tiểu thuyết “Hữu hạn” của Nguyễn Hữu Tiến. Tác giả còn chú ý khai thác yếu tố giọng điệu nghệ thuật và chủ đề của tác phẩm. Mặc dù vậy, những nhận xét này mới chỉ dừng ở mức độ khái quát tổng hợp với tính chất giới thiệu nhiều hơn phê bình, chưa chỉ ra cụ thể những chi tiết thể hiện giọng điệu của nhà văn trong tác phẩm.

Ở những bài viết kể trên, các tác giả đã có những nhận định cơ bản về Nguyễn Hữu Tiến. Tuy nhiên, đi sâu phân tích các yếu tố đặc điểm làm nên thành công của tác phẩm và diện mạo của nhà văn như yếu tố cốt truyện, nghệ thuật xây dựng nhân vật, chủ đề tác phẩm... thì vẫn chưa có công trình nào nghiên cứu một cách đầy đủ và chuyên sâu. Vì vậy, luận văn là công trình nghiên cứu đầu tiên về tiểu thuyết của tác giả Nguyễn Hữu Tiến trên cả phương diện nội dung và bút pháp nghệ thuật.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Luận văn tập trung khảo sát, phân tích, đánh giá những đặc điểm về nội dung, từ đề tài, chủ đề, cảm hứng nghệ thuật.... Những đặc điểm về hình thức nghệ thuật như kết cấu nghệ thuật, nhân vật và nghệ thuật xây dựng nhân vật, giọng điệu và ngôn ngữ nghệ thuật trong tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Chúng tôi tập trung nghiên cứu tiểu thuyết “Dòng đời” – Nhà xuất bản Văn hóa dân tộc 2007 và tiểu thuyết “Hữu hạn”- Nhà xuất bản Quân đội nhân dân 2012 của nhà văn Nguyễn Hữu Tiến.

Chúng tôi còn mở rộng so sánh tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến với tiểu thuyết của một số nhà văn dân tộc thiểu số khác như tiểu thuyết của Vi Hồng, Cao Duy Sơn, Ma Trường Nguyên....

4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.

4.1. Mục đích

Tìm hiểu, nghiên cứu đặc điểm tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến để chỉ ra cá tính sáng tạo đặc sắc nổi bật của nhà văn này, từ đó khẳng định đóng góp của nhà văn người Tày Nguyễn Hữu Tiến với thành tựu chung của văn xuôi các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

Đóng góp một tài liệu tham khảo bổ ích cho công tác dạy và học văn học địa phương trong trường trung học cơ sở thuộc tỉnh Cao Bằng.

4.2. Nhiệm vụ

Đây là công trình đầu tiên nghiên cứu một cách có hệ thống, toàn diện về đặc điểm tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến. Từ đó, chúng tôi tìm hiểu đặc điểm nội dung, nghệ thuật và thấy được giá trị tư tưởng của tác phẩm. Trên cơ sở phân tích, đánh giá, luận văn khẳng định đóng góp quan trọng của Nguyễn Hữu Tiến đối với sự phát triển văn học địa phương tỉnh Cao Bằng nói riêng và văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại nói chung.

5. Phương pháp nghiên cứu

1. Phương pháp nghiên cứu tác phẩm văn học theo đặc trưng thể loại
2. Phương pháp nghiên cứu tiếp cận thi pháp học
3. Phương pháp nghiên cứu liên ngành (xã hội học, văn hoá học...)

Ngoài ra chúng tôi còn sử dụng các thao tác nghiên cứu văn học như thống kê, so sánh, phân tích, tổng hợp...

6. Đóng góp của luận văn

Luận văn của chúng tôi là công trình nghiên cứu toàn diện đầu tiên về những đặc điểm ở phương diện nội dung và hình thức nghệ thuật của tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến. Qua đó, chúng tôi khẳng định cá tính sáng tạo độc đáo và đóng góp của nhà văn vào thành tựu của văn học địa phương tỉnh Cao Bằng nói riêng, của văn xuôi các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại nói chung.

7. Cấu trúc của luận văn

Ngoài phần mở đầu, phần kết luận và phần thư mục tài liệu tham khảo, luận văn được cấu trúc với ba chương

Chương I: Tiểu thuyết của Nguyễn Hữu Tiến trong bộ phận văn học địa phương tỉnh Cao Bằng.

Chương II: Đặc điểm nội dung của tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến

Chương III: Đặc điểm nghệ thuật tự sự của tiểu thuyết Nguyễn Hữu Tiến

KẾT LUẬN

TÀI LIỆU THAM KHẢO